

РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТІ «ПІДПРИЄМЛИВІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ» У ШКОЛЯРІВ ТА ШКОЛЯРОК 10 КЛАСУ

Звіт за результатами дослідження

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цільова група: учні 10-х класів загальноосвітніх шкіл

Метод опитування: самозаповнення учнями опитувальника за місцем навчання

Термін збору даних: квітень 2024

Вибірка: ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

ГЕОГРАФІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

- Вінницька область
- Волинська область
- Дніпропетровська область
- Житомирська область
- Закарпатська область
- Івано-Франківська область
- Київська область
- Кіровоградська область
- Львівська область
- Миколаївська область
- Одеська область
- Полтавська область
- Рівненська область
- Сумська область
- Тернопільська область
- Хмельницька область
- Черкаська область
- Чернівецька область
- Чернігівська область
- м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕСПОНДЕНТІВ

Кількість опитаних: 3 139 учнів, серед них 2 586 учнів навчаються у містах, а 553 – у сільській місцевості

Кількість охоплених закладів освіти: 97 шкіл

Вік опитаних: 14–17 років, більшості (54,8%) на момент опитування виповнилось 16 років

Стать: хлопці – 55,8%, дівчата – 44,2%

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Діагностувати існуючий рівень знань та підготовки оцінки здобувачів освіти перед упровадженням предмету «Підприємництво і фінансова грамотність»

Розробити систему показників для якісного та кількісного моніторингу навчального процесу, що дозволить в подальшому оцінити ефективність навчальних програм, підручників та навчально-методичних матеріалів, які використовуватимуться для забезпечення навчання з предмету в закладах освіти

- Дослідження в Україні проводилось **вперше**
- В 2027 році запланований **другий цикл дослідження**, який допоможе порівняти результати та **оцінити ефективність** методик викладання нового предмету «Підприємництво і фінансова грамотність»

ГІПОТЕЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

ефективна підготовка до впровадження предмету та формування компетентності підприємливості та фінансова грамотність в учнів загальноосвітньої школи можлива за дотримання таких педагогічних умов:

1

ОЧІКУВАННЯ
УЧНІВ

- Формування **позитивної мотивації** в учнів щодо вивчення підприємництва і фінансової грамотності шляхом демонстрації **взаємозв'язку результатів вивчення предмету та досягнення життєвих цілей здобувача знань:**
- «Як це допоможе мені у досягненні моїх цілей у реальному житті?»

2

ОСОБЛИВОСТІ
ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАННЯ

- Забезпечення **проблемного й творчого характеру** навчальних завдань шляхом використання **завдань із повсякденного життя та практичних ситуацій:**
- навчання на прикладі розбору реальних кейсів

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Реалізація мети, підтвердження гіпотези відповідно до об'єкта та предмета дослідження обумовлюють необхідність постановки і розв'язання таких завдань:

1

Діагностувати рівень сформованості компетентності (обізнаності) з підприємливості та фінансової грамотності учнів закладів загальної середньої освіти 10 класу навчання за різними напрямками

2

Встановити взаємозв'язок наявності (відсутності) практичного досвіду / практик фінансової грамотності (планування витрат, ведення бюджету, заощадження, постановки фінансових цілей) / підробітку

3

Встановити взаємозв'язок використання фінансових продуктів (рахунок у банку, платіжна картка, депозит тощо)

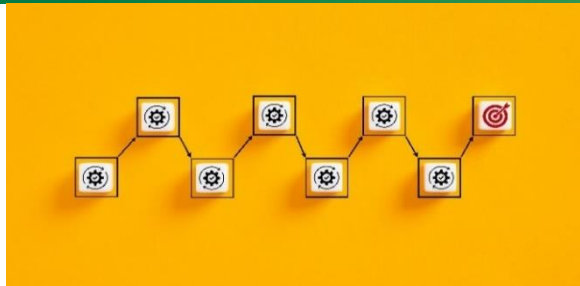
4

Встановити взаємозв'язок домашнього виховання щодо фінансових питань, залучення до ведення сімейного бюджету або родинного бізнесу та самостійного вивчення теми (читання спеціалізованої літератури / вивчення джерел в інтернеті)

5

Діагностувати загальний рівень мотивації учнів закладів загальної середньої освіти 10 класу навчання до впровадження обов'язкового предмету в закладах загальної освіти

ІНСТРУМЕНТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ЗАВДАННЯ

- 21 кейсове завдання для визначення рівня сформованості компетентності «підприємливість та фінансова грамотність».
- Завдання складались за прикладом PISA з фінансової грамотності

АНКЕТА

- 20 запитань анкети - важливий елемент дослідження, що допомагає глибше аналізувати фактори впливу на академічні результати підлітків.
- Такий підхід використовується в дослідженнях PISA.

ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

- Респондентам пропонували уявити певну життєву ситуацію (case), пов'язану з вирішенням фінансових питань.
- Потрібно було визначити правильне рішення для кожного сценарію.
- На основі відповідей розраховувався інтегральний показник: частка респондентів, які правильно відповіли на всі запитання.

ПРИКЛАДИ КЕЙСОВИХ ЗАВДАНЬ

8 березня	
→ Переказ на картку	-4 166, 20
В тому числі комісія	46,20€
7 лютого	
→ Сільпо	- 4 602,32
Покупки	46,20€
→ Зарахування від обміну валюти	10 387,50
→ Переказ на картку	10 105,00
В тому числі комісія	-105,10€
→ Укрзалізниця	-60,00
Квитки	

ГРОШІ ТА УГОДИ

Пані Ольга щомісяця робить грошові перекази своїм дітям

Скільки всього комісії за перекази банк отримав за лютий і березень? _____ грн.

37,1% надали правильну відповідь

Скільки всього (у лютому та березні) грошей на перекази дітям знялося з картки пані Ольги? _____ грн.

22,9% надали правильну відповідь

ПРИКЛАДИ КЕЙСОВИХ ЗАВДАНЬ

Скільки тижнів потрібно Оксані, щоб купити подарунок? _____

ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Оксана хоче купити подарунок, який коштує 875 грн, на день народження для свого брата. Щотижня вона отримує 50 грн кишенькових і готова заощаджувати половину цих грошей. Крім того, у суботу та неділю вона підробляє в піцерії по 5 годин на день, за що отримує 10 грн погодинно та чайові в сумі 50% від її заробітку за день.

17,2% надали правильну відповідь

ПРИКЛАДИ КЕЙСОВИХ ЗАВДАНЬ

ДІЯ

Асканія Нова

Номінальна вартість облігацій – 1000 грн.
Вони коштують менше, але на картку «Підтримка повернеться 1000 грн за кожную облігацію».

1
Кількість облігацій

Кількість облігацій 1	Дата повернення 20.11.2024
Вартість 888,60 грн	Виплата на картку 1 000,00 грн

РИЗИКИ ТА ВИНАГОРОДА

У мобільному додатку «Дія» є можливість купити військові облігації «Асканія Нова».

Якщо ти вирішиш сьогодні купити 1 військову облігацію «Асканія Нова», скільки тобі потрібно буде заплатити за неї? _____ грн.

48,2% надали правильну відповідь

Скільки ти отримаєш на картку 20 листопада 2024 року, якщо купиш 1 військову облігацію «Асканія Нова»?

1. 1000 грн
2. 888,60 грн
3. 111,40 грн
4. 1888,60 грн

10,4% надали правильну відповідь

ПРИКЛАДИ КЕЙСОВИХ ЗАВДАНЬ

На сервері банку сталася помилка і Ваші дані для входу до онлайн-банкінгу були втрачені. Як наслідок, Ви не маєте доступу до свого облікового запису. Найважливіше, що Ваш обліковий запис більше не захищений. Будь ласка, натисніть на посилання нижче та дотримуйтесь інструкцій, щоб відновити доступ. Вам потрібно буде надати Ваші персональні дані та реквізити інтернет-банкінгу.
superbank.com

ФІНАНСОВИЙ ЛАНДШАФТ

Олег отримав повідомлення на електронну пошту з проханням перейти за посиланням:

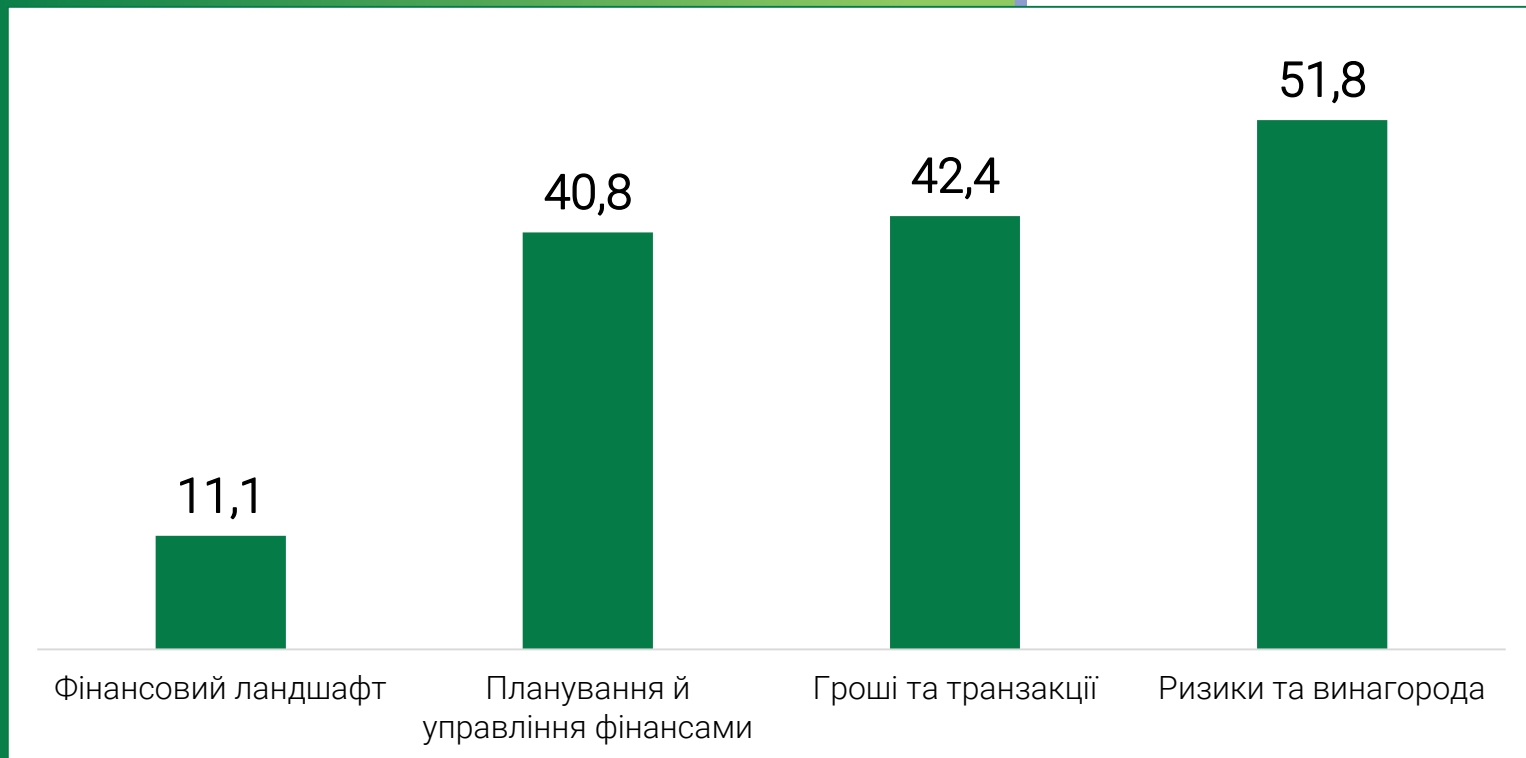
Яке з цих тверджень було б доброю порадою для Олега?

1. Відповісти на повідомлення електронної пошти та надати свої реквізити інтернет-банкінгу
2. Відповісти на повідомлення електронної пошти та попросити надати більше інформації
3. Звернутися до банку, щоб дізнатися про повідомлення електронної пошти
4. Якщо посилання збігається з адресою вебсайту його банку, натиснути посилання та дотримуватись інструкцій

77,4% надали правильну відповідь

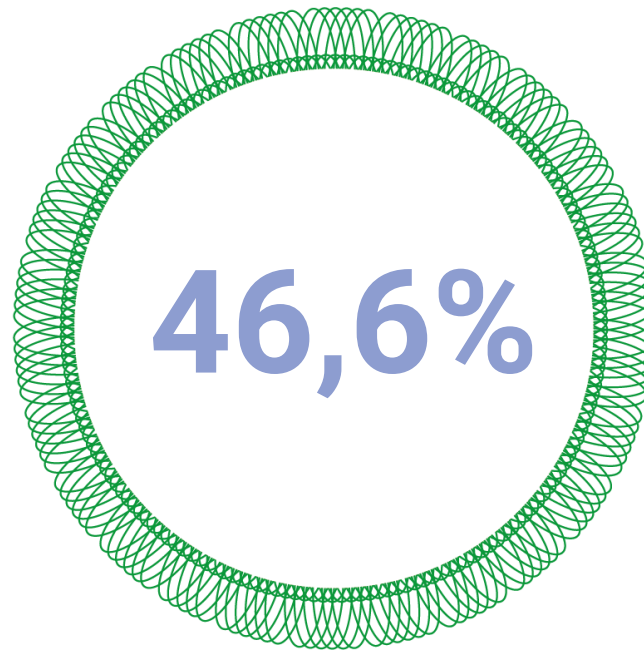
РЕЗУЛЬТАТИ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

% правильних відповідей

ЗАГАЛЬНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

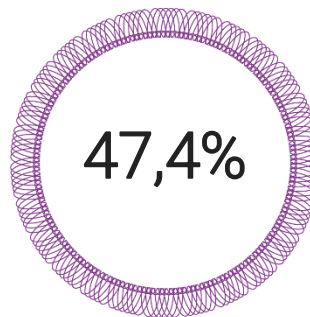
Середній рівень сформованості компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» у школярів 10 класу

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ

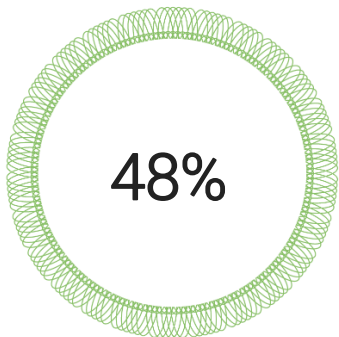

Середній показник
правильних
відповідей за
всіма запитаннями
кейсів

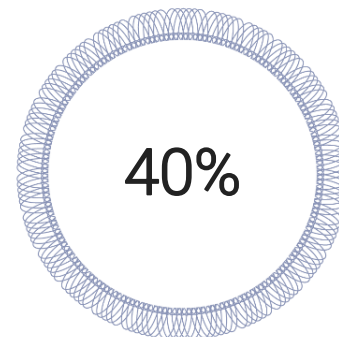
ВІДМІННОСТІ ЗА ТИПОМ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

МІСТО

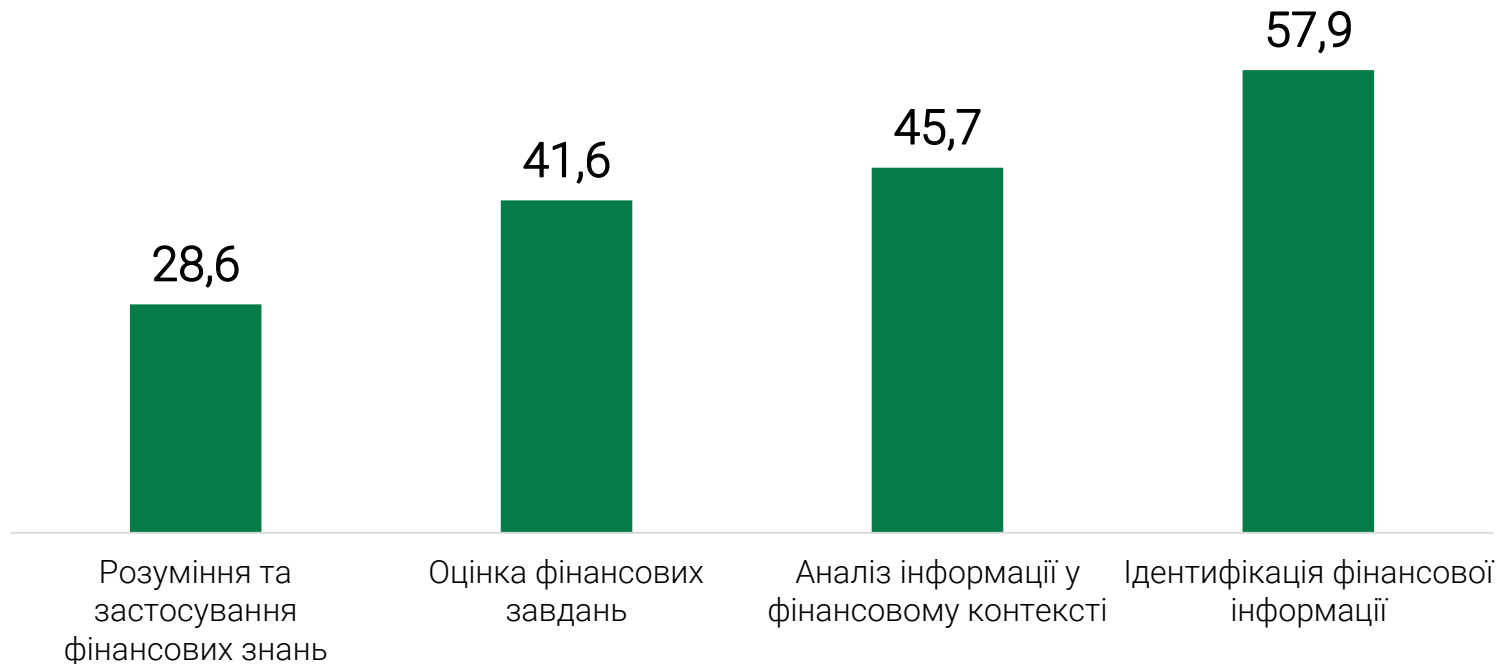
Середній показник
правильних
відповідей за всіма
запитаннями кейсів

СЕЛО

РЕЗУЛЬТАТИ ЗА РОДОМ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК

% правильних відповідей

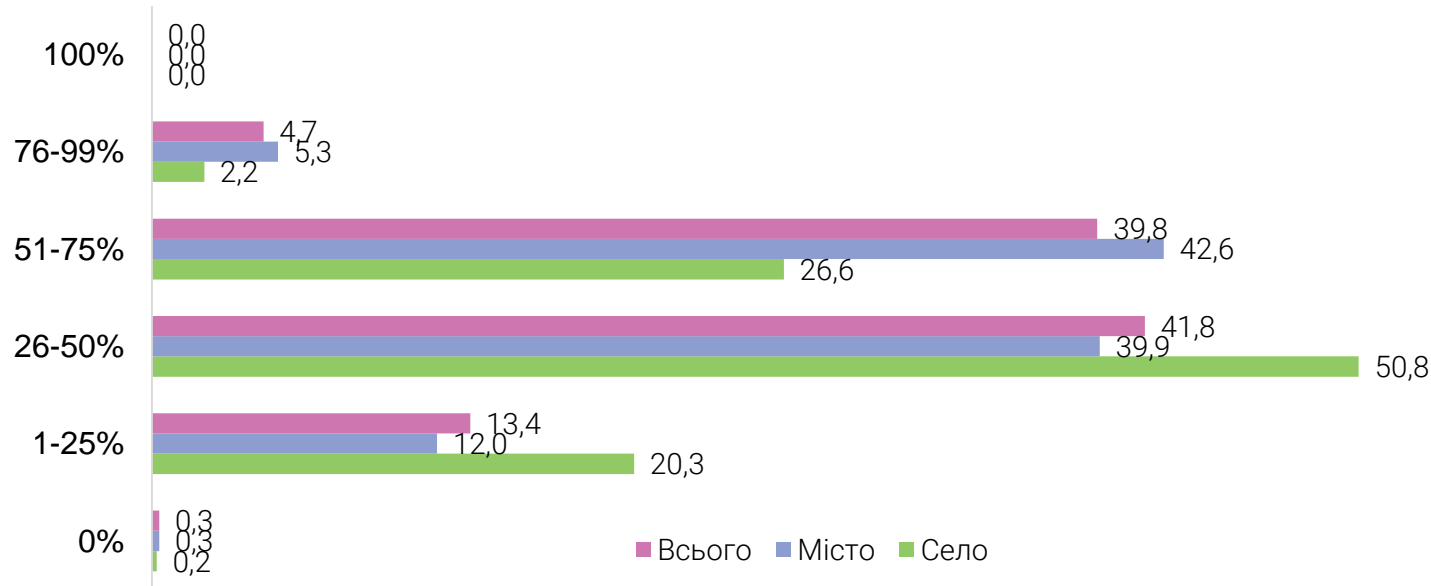
РІВЕНЬ УСПІШНОСТІ ВІДПОВІДЕЙ

100% правильно на всі запитання-кейси, що були представлені в опитуванні (21 кейс/ситуація), **не відповів жоден підліток**

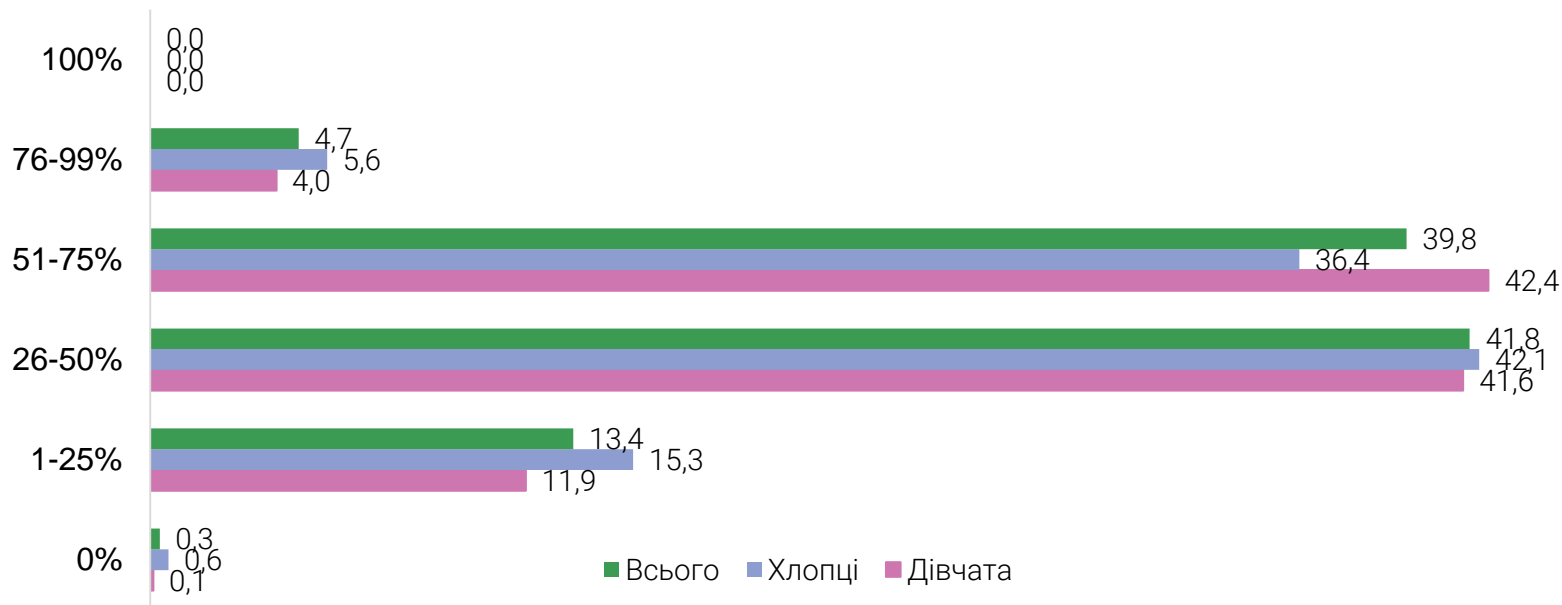
90% правильних відповідей надали **0,3% опитаних** (дівчата 0,4%, хлопці – 0,1%)

Жодної правильної відповіді не надали **0,3% опитаних**

РОЗПОДІЛ ПРАВИЛЬНИХ ВІДПОВІДЕЙ ЗА ТИПОМ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ, %

РОЗПОДІЛ ПРАВИЛЬНИХ ВІДПОВІДЕЙ ЗА СТАТТЮ, %

РЕЗУЛЬТАТИ ЗА ОБЛАСТЯМИ

Область	% правильних відповідей
Дніпропетровська	57,4
Івано-Франківська	53,7
м. Київ	50,4
Київська	50,0
Львівська	49,1
Вінницька	48,7
Тернопільська	47,6
Сумська	47,3
Житомирська	46,3
Рівненська	44,7

Область	% правильних відповідей
Волинська	44,3
Хмельницька	44,0
Полтавська	43,1
Закарпатська	42,6
Черкаська	42,2
Чернігівська	41,9
Одеська	41,8
Чернівецька	41,4
Миколаївська	39,7
Кіровоградська	37,4

ВПЛИВ ДОБРОБУТУ РОДИНИ

Найбільше правильних відповідей на питання кейсів дають підлітки, які охарактеризували матеріальне становище своєї родини як: «Вистачає на харчування, одяг, взуття та інші покупки» та «Вистачає на харчування, одяг, взуття та дорогі покупки» (відповідно 50% та 49,7%)

Підлітки, які визначили матеріальне становище своєї сім'ї як: «Нам не вистачає грошей навіть на їжу» надають найменший відсоток правильних відповідей (33,2%)

ВПЛИВ РІВНЯ ОСВІТИ БАТЬКІВ

Більше правильних відповідей на питання кейсів дають підлітки, батько та матір яких мають вищу (відповідно 51,2% та 51,8%) або професійно-технічну/неповну вищу освіту (відповідно 50% та 49,3%)

Найменше правильних відповідей отримано від підлітків чиї батько та матір мають початкову освіту (відповідно 34,1% та 34,4%)

ВПЛИВ БАЗОВИХ ФІНАНСОВИХ НАВИЧОК

% правильних відповідей

Підлітки, які заощаджують, коли мають вільні гроші – **50,3%**

Мають фінансову ціль на п'ять років – **48,1%**

Ведуть облік своїх витрат раз на місяць – **48,3%**

Позитивно
впливають
на рівень
фінансової
грамотності

ВПЛИВ ДОСВІДУ КОРИСТУВАННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОСЛУГАМИ

Частка правильних відповідей серед підлітків, які мали досвід користування:

- банківським застосунком – 49%
- банківською картою батьків – 48,9%
- власною банківською картою – 48,5%
- оплачували покупки онлайн – 48,4%
- робили комунальні платежі в інтернеті – 47,6%
- не мають практичного досвіду – 36,1%

Позитивно
впливають
на рівень
фінансової
грамотності

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ

РОЗМОВИ ПРО ГРОШІ

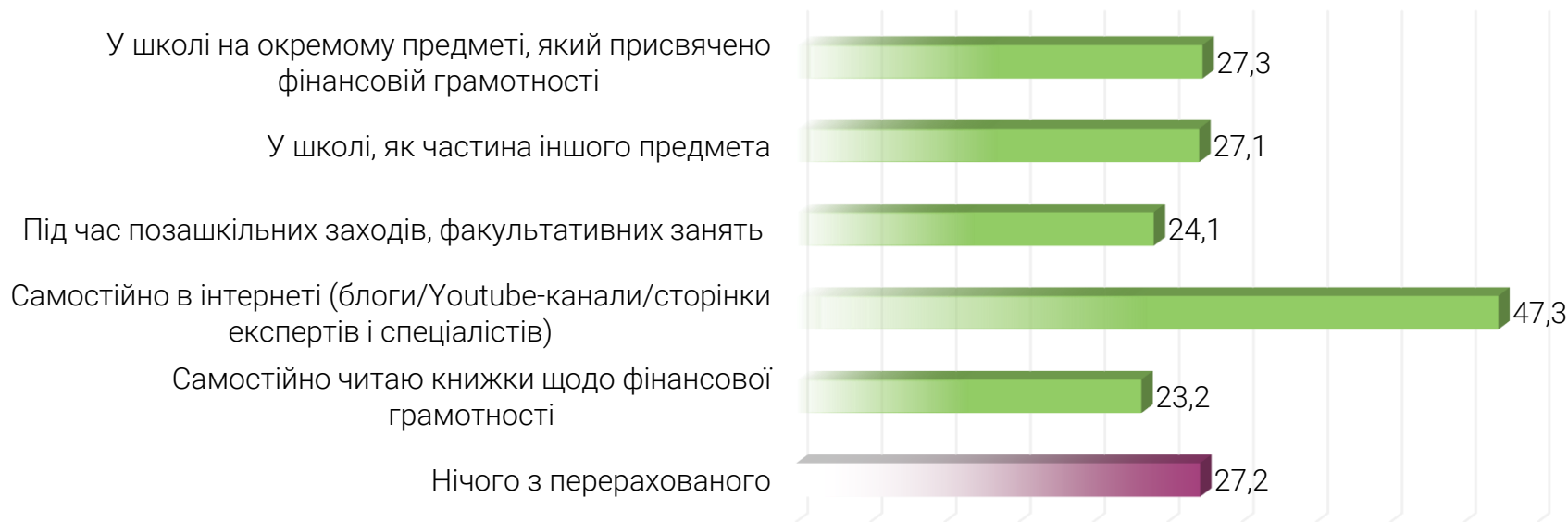
	Ніколи	1-2 рази...		Майже щодня
		на місяць	на тиждень	
Батьки/інші законні представники	18,4	29,5	29,6	22,5
Інші дорослі родичі (бабуся/дідусь; тітка/дядько; старші брати/сестри тощо)	48,5	30,8	13,8	6,9
Однолітки	32,0	25,3	22,0	20,7
Вчителі	85,5	8,9	4,2	1,4
Інші	13,0	2,4	2,4	1,6

Середній відсоток правильних відповідей на кейсові питання вищий у підлітків, які спілкуються з батьками та однолітками на тему фінансів 1-2 рази на тиждень (відповідно **49,3%** та **48,2%**)

Серед тих, чия родина має статус ВПО, зазначили збільшення розмов на тему фінансів **72,7%** опитаних

ДОСВІД НАВЧАННЯ ФІНАНСОВІЙ ГРАМОТНОСТІ

% від респондентів

Більшість підлітків (**77,7%**) погодилась з твердженням, що «фінансово грамотна людина є більш впевненою у своєму майбутньому»

Нас не вчать
тому, що нам
дійсно
потрібно в
житті

Це дуже потрібна
інформація для
життя

Кожна людина,
яка хоче добитися
успіху в житті,
повинна бути
фінансово
грамотною

77,6% підлітків вважають,
що предмет «фінансова
грамотність» **необхідний**

У сучасному світі
дуже легко
попасти на обман
та шахрайство, тож
щоб не бути
обманути, варто
мати базові навички

Круто мати в
школі такий
предмет

Якщо навчатися
фінансової
грамотності, то я
краще керуватиму
грошима, і тоді не я
працюватиму на
гроші, а гроші на мене

ЩО ВПЛИВАЄ НА БАЖАННЯ БІЛЬШЕ ЗНАТИ ПРО ФІНАНСИ

52,6%

Досягти власні матеріальні цілі (мати власне житло, авто тощо) – 58,6%

42,4%

Добре заробляти, щоб мати можливість допомагати батькам – 43%

17,7%

Започаткувати власну справу – 34,8%

11,2%

Здобути вищу освіту – 21,3%

11,5%

Подорожувати – 15,5%

63,3%

43,5%

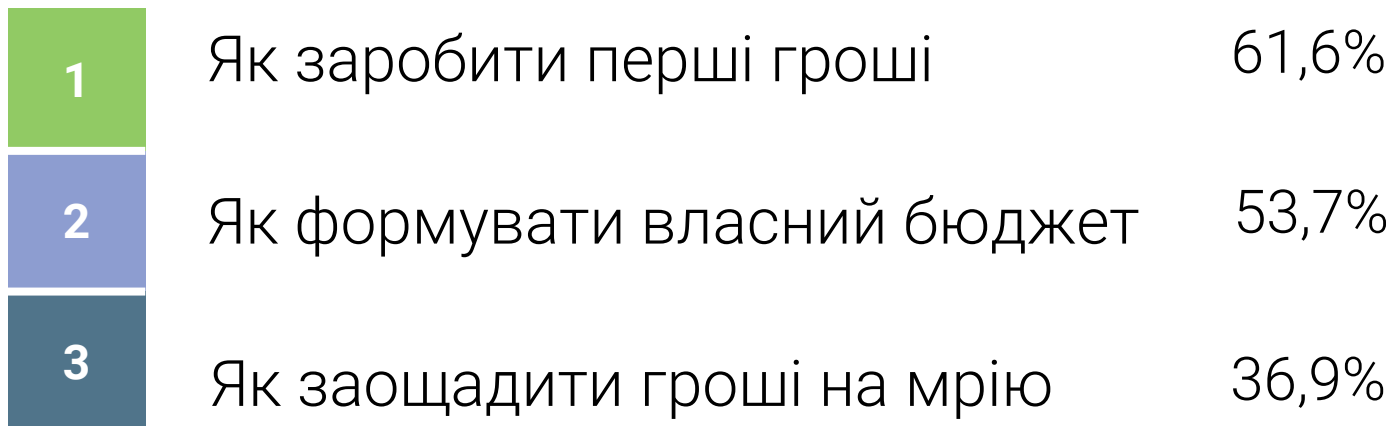
24,2%

12,6%

18,6%

ТОП-3 ТЕМИ, ЯКИМИ ЦІКАВЛЯТЬСЯ ПІДЛІТКИ

Як не стати жертвою шахрая – 28,4%

Як отримати банківську картку – 9,8%

Як платити онлайн – 8,1%

СТРАТЕГІЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ПІДЛІТКІВ

% від респондентів

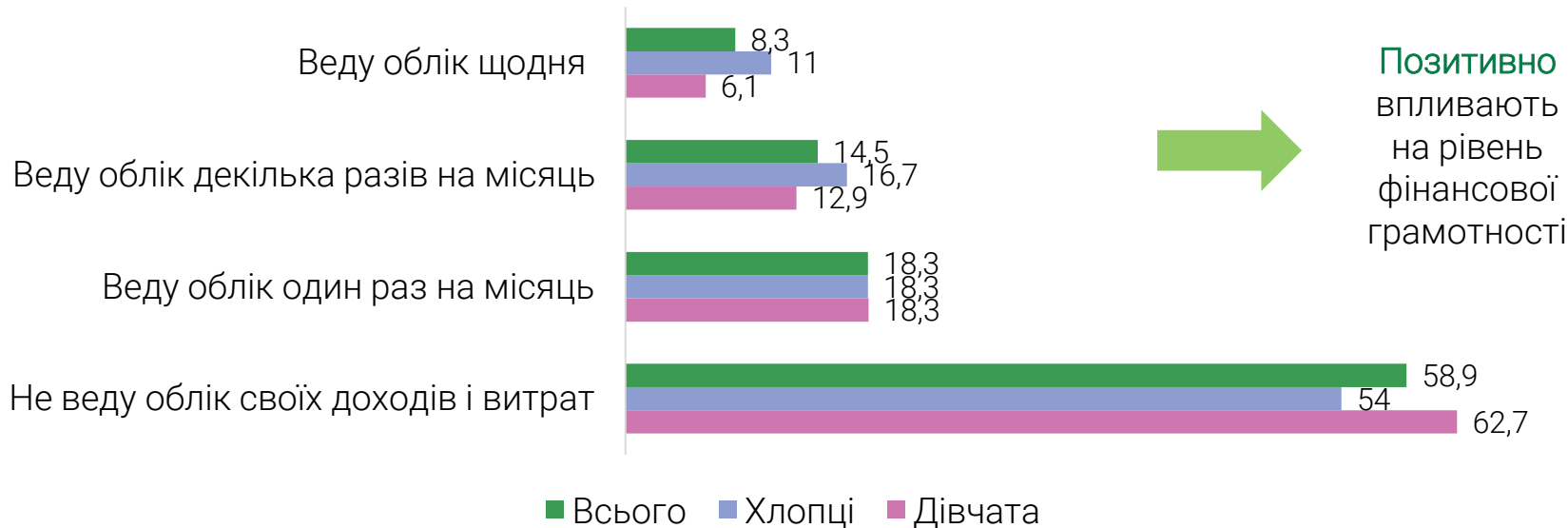

ДОСВІД НАВЧАННЯ ПОВОДЖЕННЮ З ГРОШИМА СЕРЕД ТИХ, ХТО РОБИТЬ ЗАОЩАДЖЕННЯ

- Більшість (90,5%) підлітків, які відкладають гроші, самостійно читають книжки з фінансової грамотності
- 89,4% серед тих, хто заощаджує кошти, підлітки, які самостійно в інтернеті навчаються фінансової грамотності
- 89,1% респонденти, які навчались поведженню з грошима під час позашкільних заходів або факультативних занять
- Серед тих, хто мав у школі окремий предмет з фінансової грамотності, або вивчав як поводитись з грошима у складі іншого предмету, заощаджують кошти в той чи інший спосіб відповідно 87,6% та 86,8% опитаних.
- Серед тих, хто взагалі не навчався поведженню з грошима, відкладають в той чи інший спосіб кошти 77,1% респондентів

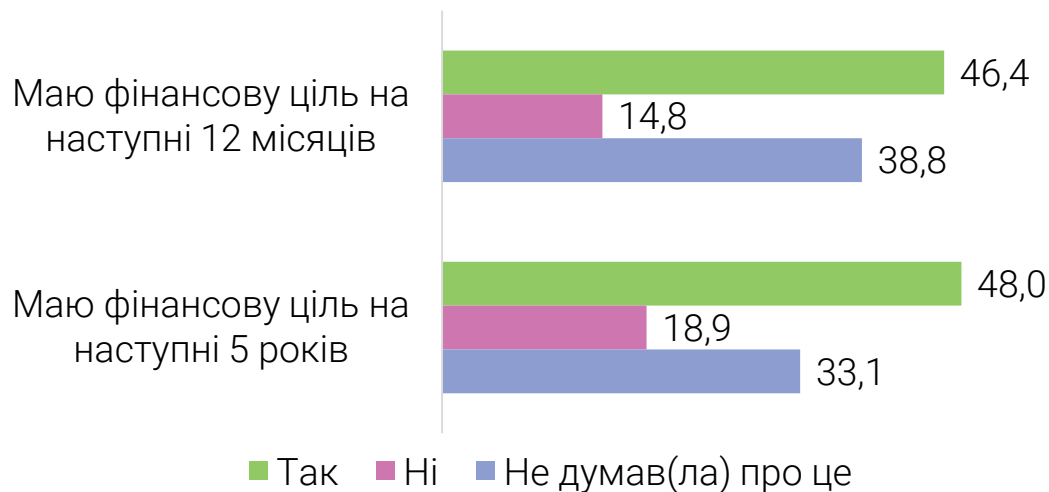
ЧАСТОТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ

% від респондентів, за статтю

НАЯВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ЦІЛЕЙ

% від респондентів

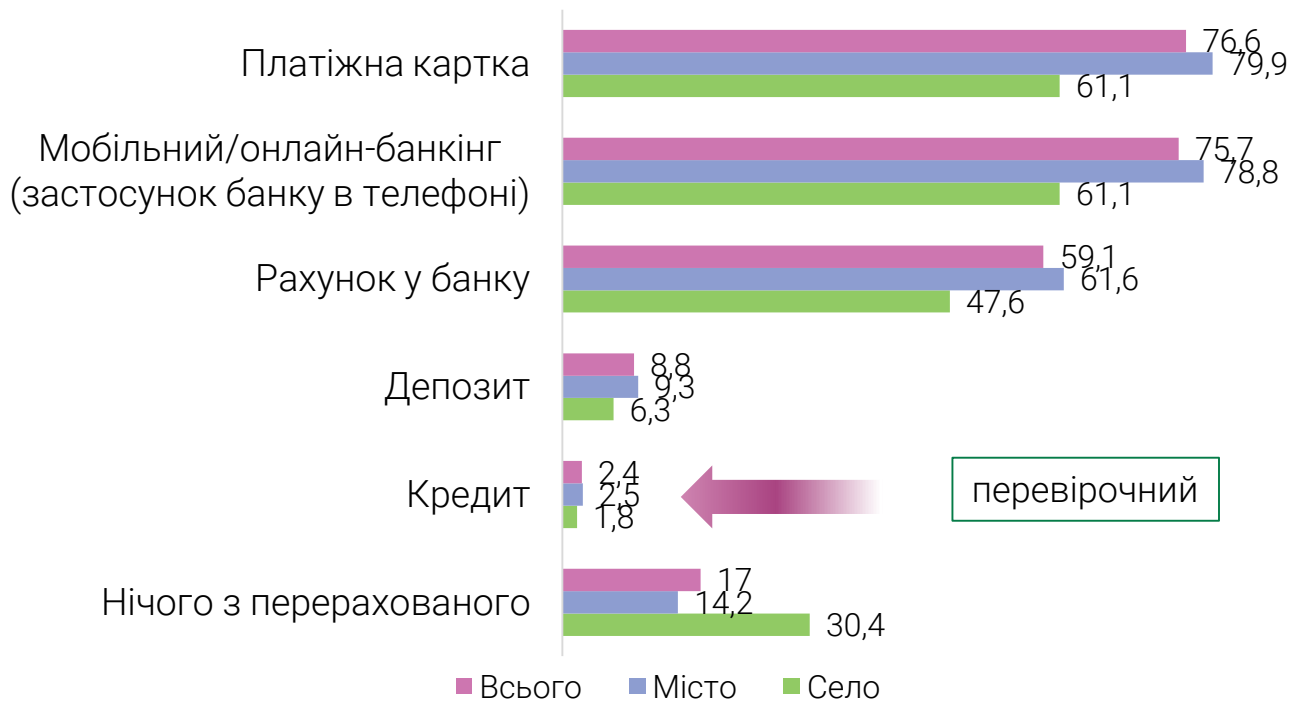

60,5% підлітків, які мають ціль на наступні 12 місяців, читають книжки з фінансової грамотності

57,1% підлітків, які мають фінансову ціль на 5 років вивчають як поводитись з грошима в Інтернеті

НАЯВНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ

% від респондентів

Звіт за результатами дослідження

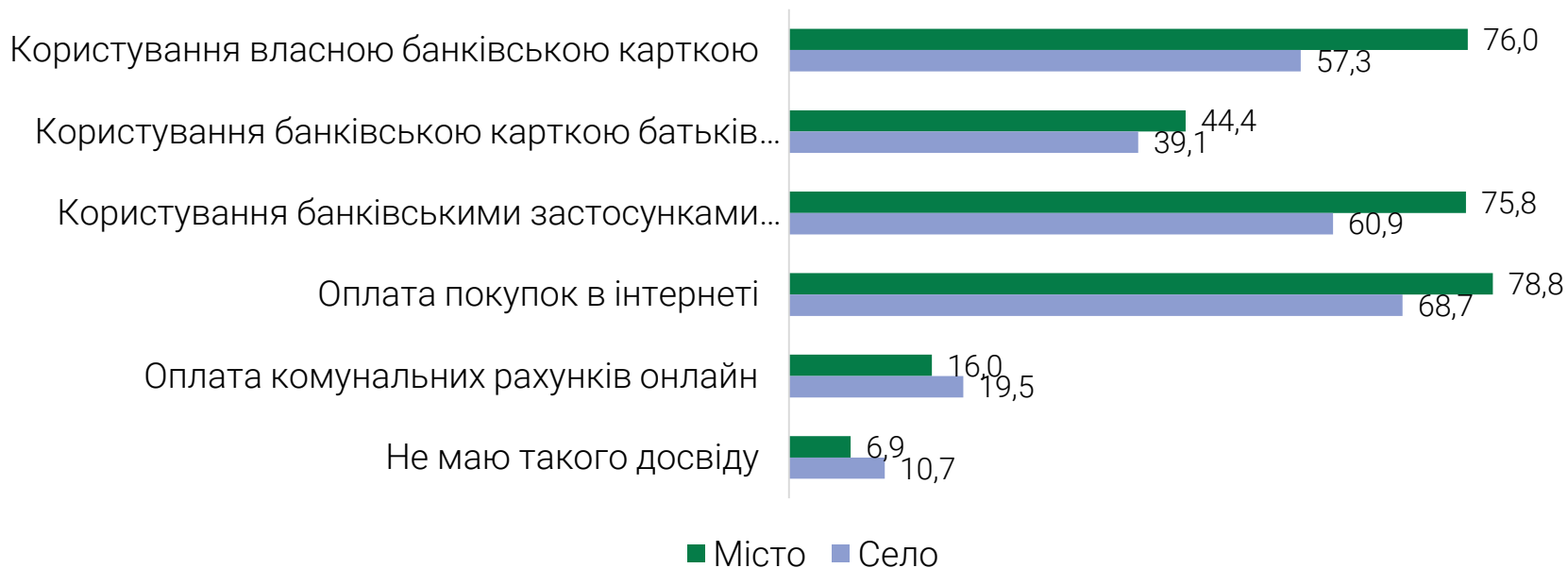
ДОСВІД КОРИСТУВАННЯ БАНКІВСЬКИМИ ПОСЛУГАМИ

% від респондентів

ДОСВІД КОРИСТУВАННЯ БАНКІВСЬКИМИ ПОСЛУГАМИ У РОЗРІЗІ ТИПУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

% від респондентів

ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПЛАТЕЖІВ ЗА ОСТАННІЙ РІК

% від респондентів

Оплачували платіжною карткою в магазині – 81,8%

Здійснювали платіж онлайн – 78,9%

Користувались онлайн-банкінгом – 61,6%

ТОП-6 ДЖЕРЕЛ ДОХОДІВ ПІДЛІТКІВ

1

93,9%

подарунок на свята від родини та друзів

2

89,1%

кишенькові від батьків

3

73,7%

за виконання роботи по дому

4

40,9%

регулярний підробіток у вільний час

5

35,8%

нерегулярний підробіток

6

27,9%

продаю власні речі

МОТИВАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ДО ВИВЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

% від респондентів

ПОРТРЕТ ФІНАНСОВО ГРАМОТНОГО ПІДЛІТКА	% правильних відповідей
Має досвід користування банківськими застосунками	49,0
Отримує кишенькові гроші від батьків та отримує гроші як подарунки на свята	по 47,5
Відкладає гроші, якщо є вільні гроші	50,3
Має рахунок у банку та мобільний/онлайн-банкінг	по 48,8
Має досвід здійснення платежів через онлайн-банкінг за останні 12 місяців	50,0
Вивчає як поводитись із грошима самостійно в інтернеті (блоги/Youtube-канали/сторінки експертів)	49,2
Один або два рази на тиждень спілкується на тему грошей	49,3
Найважливішими джерелами обміну інформацією про гроші (при спілкуванні 1-2 рази на тиждень) є батьки та однолітки	49,3 – батьки 48,2 – однолітки
В його оточенні збільшилась кількість розмов про гроші після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року	48,1
Заощаджуватиме, щоб купити бажану річ	51,0
Повністю погоджується з твердженням, що «фінансово грамотна людина є більш впевненою у своєму майбутньому»	51,1
Має фінансову ціль на наступні 5 років	48,1
Раз на місяць веде підрахунок своїх доходів та витрат	48,3
Вважає, що потрібно ввести в школі предмет з фінансової грамотності	48,8
В першу чергу цікавиться як заробити перші гроші	50,3

ВИСНОВКИ

Запровадження фінансової грамотності в школах є важливим кроком для подолання нерівності у доступі до фінансових знань та розвитку ключових компетентностей у всіх учнів, незалежно від соціально-економічного статусу їхніх родин та місця проживання

Рівень мотивації учнів та учениць

Переважає більшість підлітків (77,6%) підтримує запровадження в школах предмета «Підприємництво і фінансова грамотність»

Позитивно на рівень обізнаності впливають:

- досвід використання фінансових продуктів
- практики фінансової грамотності (планування витрат, ведення бюджету, заощадження, фінансові цілі)

Рівень сформованості компетентності

Сформованість компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» серед учнів 10-х класів знаходиться на початковому рівні: (46,6% або 3 бали за 12 бальною системою)

Низький рівень особливо характерний для підлітків із родин із низьким соціально-економічним статусом та сільських жителів

Роль сімейного виховання

Батьки відіграють значну роль у формуванні фінансової грамотності дітей

Якщо вони не мають достатніх можливостей для підвищення рівня фінансових знань своїх дітей, цю прогалину може заповнити навчання в школі

Важливо: демонстрація взаємозв'язку результатів вивчення предмету й досягнення життєвих цілей учнівства та проблемний характер навчання (кейсовий метод)

Дякуємо за увагу!